

СЕКЦІЯ 2

РОЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ

Осипенко С.О.
кандидат економічних наук, старший викладач
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Козут І.А.
кандидат економічних наук, доцент,
заступник голови Мелітопольської районної
державної адміністрації Запорізької області

Чумаченко Д.І.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку широкомасштабного вторгнення російської федерації та введення воєнного стану в Україні системну роботу над втіленням завдань реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади не було зупинено, однак темпи реформування дещо сповільнились. Ця ключова реформа в розбудові демократичної системи державного управління, яка стартувала ще у 2014 році, проводиться за принципом децентралізації владних повноважень. Від її ефективності залежать якісні зміни у всіх сферах життєдіяльності як територіальних громад, так і держави в цілому.

Одним із значимих надбань в ході реалізації реформи було запровадження різноманітних практик громадської участі в діяльності місцевої влади. Відповідно територіальні громади активно починають використовувати електронні петиції, консультації під час планування громадських просторів, громадські бюджети, наглядові ради в комунальних підприємствах, антикорупційні інструменти, громадський контроль і сотні варіантів просвітницької діяльності, практики з прозорості роботи місцевих рад тощо.

Значної уваги заслуговує вивчення питань запровадження та функціонування нових форм, механізмів та інструментів управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування, а особливо в межах залучення громадськості до цих процесів.

Відповідно згідно з чинним законодавством [1] на сьогоднішній день можна виділити наступні механізми участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні, а саме:

- участь у заходах, що проводяться місцевою радою, її комісіями та комітетами;
- надання письмових пропозицій і запитів щодо формування місцевого бюджету та використання бюджетних коштів;
- надсилання письмових запитів місцевим радам, їх виконавчим органам, місцевим фінансовим органам, розпорядникам бюджетних коштів;
- здійснення громадського моніторингу використання бюджетних коштів;
- участь в оцінюванні ефективності бюджетних програм;
- громадські бюджетні слухання;
- місцеві ініціативи;
- партиципаторний або громадський бюджет, або бюджет участі.

Серед означених механізмів здійснення громадської участі у бюджетному процесі на місцевому рівні найбільш широкого розповсюдження набули громадські бюджети.

Громадський бюджет - інструмент прямої демократії, за допомогою якого кожен мешканець територіальної громади має змогу долучитися до бюджетного процесу, зрозуміти його принципи та вплинути на рішення щодо видаткової частини місцевого бюджету [1].

При цьому слід відмітити, що Рада Європи у своїх документах та практичних рекомендаціях звертає увагу на потенціал дітей і молоді в рамках забезпечення сталого розвитку територіальних громад, та заохочує органи місцевої влади до залучення саме цієї категорії мешканців громад до прийняття рішень щодо вирішення актуальних проблем певних територій. Відповідно слід виділити таку структурну складову громадського бюджету, як шкільний громадський бюджет.

Шкільний громадський бюджет – це потужний інноваційний інструмент громадської участі, що активно впроваджується по всьому світу для залучення школярів та учнів до процесу прийняття рішень, які їх стосуються, а також як спосіб заохотити та розвивати їхню активну громадську участь та зв'язок з громадою. Органи місцевого самоврядування все більше визнають потенціал дітей та молоді для сталого розвитку громад, громадської активності та демократії в цілому [2].

Шкільний громадський бюджет має важливе тактичне та стратегічне значення як для місцевих органів самоврядування, так і для закладу освіти, а також для інших учасників освітньо-виховного процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Очікувані результати від реалізації проєктів шкільного громадського бюджету

Короткотерміновий період	Довгострокова перспектива
Набуття нових знань, розвиток навиків, компетентностей представниками та представницями учнівської спільноти	Формування проактивної громадянської позиції як в учнів та їх батьків, так і педагогічного колективу
Інтеграція учнів з числа внутрішньо переміщених осіб у нових колективах	Зростання довіри між учасниками освітньо-виховного процесу
Покращення мікроклімату в учнівських колективах, розвиток співпраці учнів та педагогів	Зростання довіри мешканців громади до місцевої влади та, як наслідок, підвищення активності їх участі у процесах управління
Розширення видів професійної орієнтації учнів	Забезпечення рівних прав та можливостей для всіх мешканців громади
Вирішення поточних потреб закладів освіти	Підвищення якості реалізації власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування
Створення передумов для впровадження гендерно-чутливих практик в закладах освіти	

Поки, що шкільний громадський бюджет не знайшов такого широкого використання, як наприклад, бюджет участі, проте перші кроки до використання даного інструменту прямої демократії були зроблені рядом територіальних громад. При цьому характерною особливістю є те, що шкільні громадські бюджети вперше в Україні були профінансовані та реалізовані під час дії воєнного стану.

Так в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування були змушені проводити оптимізацію видатків, обирати найбільш пріоритетні напрями використання коштів місцевих бюджетів тощо. Але поряд з цим у 2022 році відбулась реалізація проєкту «Громадський бюджет на дитячі мрії», що за своєю сутністю можна віднести до шкільного громадського бюджету. «Громадський бюджет на дитячі мрії» є партнерською ініціативою проєкту DECIDE та громад-партнерів, яка передбачала співфінансування проєктів, розроблених та запропонованих шкільними командами у 12 громадах України [3].

Тобто реалізація даних проєктів в умовах значної обмеженості фінансових ресурсів місцевих органів влади, держави, а також благодійних організацій та інституцій, що обумовлено повномасштабною війною в країні є свідченням того, що реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади залишається актуальною. До того ж впровадження шкільного громадського бюджету саме в умовах воєнного стану виявилось непростим завданням але поряд з цим це додало впевненості в сьогоденні та майбутньому розвитку країни як дітям, так і дорослим, дозволило розкрити таланти учнівської молоді, а також втілити найбільш нагальні потреби закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» від 3.03.2020 р. № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text> (дата звернення 07.11.2023 р.)

2. Шкільний громадський бюджет: інструментарій для впровадження URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://rm.coe.int/coe-toolkit-for-school-participatory-budgeting-civil-participation-ua/16809e5992> (дата звернення 07.11.2023 р.)

3. Громадський бюджет на дитячі мрії від 22.09.2022 р. URL: <https://kidsprojects.decide.in.ua/> (дата звернення 07.11.2023 р.)

4. <https://decentralization.gov.ua/news/17434>